

Hajózás a Halászkok szigete körül

A nyári kánikulában jól esne elmerülni a Földközi-tenger habjaiban. Ha a valóságban most nem is tehetjük ezt meg, utazzunk gondolatban az Égei-tengerhez egy majdnem száz évvel ezelőtt kiadott hajózási térkép segítségével.

A Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat Térképtárának gyűjteményében nemcsak földtani, geofizikai és egyéb földtudományi térképek találhatók, hanem néha egészen különleges kincsekre is bukkanhat az ember, ha elég sokáig keresgél. Ilyen például egy hajózási térképsorozat néhány lapja is, melyet *Kretzoi Miklós* paleontológus, a Földtani Intézet egykori igazgatója adományozott az intézetnek. Ezek egyike az itt bemutatott térkép is, amely a *Fourni-sziget-csoportot* – mai írásmóddal a *Fúrni-sziget*csoportot – és a körülötte elterülő tengert ábrázolja.

Az első klasszikus hajózási térképek a középkorban jelentek meg. Segítségükkel a hajósok már a nyílt vizekre is kimerészkedhettek, hiszen mindenkori helyzetüket és a hajók útvonalát a térképek segítségével meghatározhatták, és folyamatosan korrigálhatták. E gyakorlati célhoz igazodik a hajózási térképek tartalma is: a tengerpartok, folyótorkolatok, a part menti kikötők, valamint a hajózásra veszélyt jelentő víz alatti homokpadok, zátonyok és sziklák láthatók rajtuk. A XVII–XVIII. században mind általánosabbá vált a vízmélységek adatainak feltüntetése is.

A XIV–XV. században csak a Földközi-tenger nagy kikötőiben készítettek hajózási térképet, melyek a Mediterráneum térségét és a Fekete-tengert, majd később Európa atlanti partjait is ábrázolták. A XV. század végére – hála a portugál felfedezéseknek – Afrika nyugati, egyenlítői és délnyugati partjai is felkerültek a térképekre. A nagy földrajzi felfedezések időszakában az európai hajózó nemzetek – elsősorban a portugálok és a spanyolok – néhány évtized alatt nemcsak bejárták, hanem birtokba is vették a világoceánokat. Így a XVI. század elejétől kezdve a távoli tengerek is egyre részletesebben kerültek fel az európai hajózási térképekre.

Az itt bemutatott térkép a Fúrni-szigetcsoporthoz és a két szomszédos nagyobb szigethez: *Számosz* és *Ikaría* (Nikaria) egy részét, valamint a köztük elterülő tengerrészt mutatja. A térkép közepén található a Fúrni-szigetcsoporthoz. A névadó *Fúrni*t a halászkok szigetének is nevezik, mert a sziget alig 2000 fős lakosának szinte minden férfi tagja egykoron halászattal foglalkozott. Napjainkban – főleg a nyári hónapokban – az idegenforgalomból élnek az itt lakók. A szigetcsoporthoz az ókori világ egyik központja volt. Egykori kikötői fontosságát jelzi, hogy a szigetek környékén mintegy 60 hajóroncsot fedeztek fel a régészek, a Kr. e. IV. századtól a Kr. u. XIX. századig. A hajótemetőben borosamforákat, olajat és egyéb élelmiszereket, valamint terrakotta lámpákat is találtak.

A térkép alapját egy 1844. január 1-jei dátummal kiadott hajózási térkép adja, mely egy bizonyos *Saumarez Brock* hadnagy felmérésén alapul, aki Graves parancsnok alatt szolgált. Ezt az eredeti térképet az Admiráliság Vízirajzi Irodája adta ki, Londonban. Ezen a térképen 1864 februárjában egy nagyobb, majd 1922-ben több kisebb korrekciót hajtottak végre. A mágneses elhajlást jelző két iránytű az 1916-os eltérést jelzi, amely a felirat szerint évente 7 szögperccel csökken.

A mágneses elhajlás

A mágneses elhajlás vagy más néven mágneses deklináció a földrajzi és a mágneses Északi-sar közötti eltérést jelzi, fokokban kifejezve. A mágneses észak ráadásul nemcsak nem esik egybe a stabil földrajzi északkal, hanem folyamatosan vándorol is. Ennek figyelembevétele a tengeri hajózásnál kulcskérdés, hiszen néhány fok különbség a kívánt útiránytól több tucat kilométernyi eltérést is jelenthet hosszú távon. Ezért a navigációs térképekről leolvasható földrajzi irányt az évről évre változó mágneses adatokkal szükséges korrigálni, így az ilyen térképeken mindig feltűntetik a készítés dátumát és az akkor mért deklinációs szöveget is.

A térképről a vízmélység mellett néhány szárazföldi magasság is leolvasható, lábban kifejezve. A vízmélység mellett a tenger aljzatának minőségét szintén jelezték. Az *m* (mud) iszapos tengerfeneket jelez, az *r* (rock) sziklásat, az *s* (sand) homokos és az *sh* (shells) zátonyt jelöl. A térképlap bal felső sarkában egy majdnem kelet–nyugati, míg alul egy nagyjából középen megtört, délnyugat–északkeleti irányú domborzati szelvény található, melyek átszelik Fúrni szigetét.

Babinszki Edit

(Megjelent az *Élet és Tudomány* 2020/35. számában.)